

Renata BOLECHOVÁ: *Interakce mezi zdravotnickým personálem a geriatrickými pacienty. Etnografická studie vybraného oddělení léčebny pro dlouhodobě nemocné.*
Praha: FHS UK 2010, 77 s.

Cílem bakalářské práce Renaty Bolechové bylo popsat, analyzovat a interpretovat interakce mezi personálem a pacienty ve vybrané léčebně pro dlouhodobě nemocné. K problematice autorka přistoupila prostřednictvím etnografického výzkumu (zúčastněné pozorování po dobu šesti měsíců). Téma vzájemné interakce aktérů v totální instituci (Goffman 1961) není sice tématem v sociálních vědách zcela novým, ovšem bezpochyby je stále navýsost aktuálním a i společensky potřebným.

Než přistoupím k samotnému posudku bakalářské práce, dovolím si vyzdvihnout dvě skutečnosti, které považuji v kontextu bakalářských prací na FHS UK za naprosto unikátní. Jednak je to výběr samotného prostředí. Renata se o problematiku seniorů a terminální resp. paliativní péče zajímá dlouhodobě. Přesto jsem se jí v počátcích naší spolupráce pokoušela (neúspěšně) tento výzkum rozmluvit. Výzkum v prostředí léčebny pro dlouhodobě nemocné je totiž po všech stránkách nesmírně náročný a vyžaduje opravdu silnou osobnost autora a silné zaujetí pro věc. Druhým výjimečným aspektem je forma vlastního výzkumu. Neznám žádného dalšího bakalářského studenta, který by se nechal kvůli své bakalářské práci na půl roku na plný úvazek zaměstnat v prostředí svého výzkumu, navíc v pozici natolik náročné. V průběhu vlastního výzkumu jsem tak během konzultací mohla jen fascinovaně přihlížet tomu, jak Renata zvládá práci sanitářky v LDN i vlastní výzkum, jak reflektuje své pronikání do prostředí a v neposlední řadě i to, jak dokáže nahlížet na své předporozumění tématu, které samozřejmě nebylo prosto jistých předsudků. Všechny tyto aspekty se promítly do textu bakalářské práce Renaty Bolechové.

Ten je členěn do osmi oddílů. Autorka nejprve vymezuje a teoreticky podepírá téma svého výzkumu (s. 4-12). Obratně využívá odbornou literaturu různých oborů (včetně psychologické a zdravotnické), přičemž jako stěžejní vyzdvihuje jednak Nedbálkovou (2006) a Hrešanovou (2008), jejichž pomocí formuluje oprávněnost a přínos etnografického výzkumu ve zvoleném prostředí i zaměření se na vlastní interakce aktérů, k jejichž interpretaci jsou jí dále oporou Geertz (2000) a Goffman (1999). Veškerou použitou literaturu autorka interpretuje v kontextu svého výzkumu a dále s ní pracuje v celém textu bakalářské práce. Škoda snad jen, že vedle Goffmanova dramaturgického modelu nezaměřila svoji pozornost na také teorii totálních institucí téhož autora, ovšem je mojí chybou, že jsem ji na ni neupozornila.

V oddíle věnovaném metodologii (s. 12-23) autorka prokazuje důkladnou znalost postupů etnografického výzkumu. Dále nemohu než vyzdvihnout otevřenost a reflexivitu, s níž autorka čtenáře do průběhu výzkumu zasvěcuje, a důraz na etická dilemata na mikro i makro úrovni, jež byla nucena řešit. Snad jediná moje výtku směřuje k absenci uvedení témat polostrukturovaných rozhovorů. Je totiž důležité, kontextu jakých otázek informátoři prostředí reflektovali.

Vlastní empirická část je rozložena do čtyř oddílů. Autorka logicky postupuje od popisu vlastního prostředí a jeho aktérů (s. 23-29) přes modelování každodennosti v LDN prostřednictvím zhuštěného popisu z perspektivy sanitářky (s. 29-43) až po zacílení na vlastní interakce v něm probíhající (s. 44-62) a na faktory, jež podle autorky tyto interakce ovlivňují (s. 62-73). V posledních dvou oddílech přitom už pracuje s vlastní kategorizací. K této části práce mám tři výtky. 1/ Autorka zdůvodňuje význam neformálního jazyka, který používá

(s. 7, 29), nicméně uvítala bych, kdyby např. lékaři byli nazýváni lékaři a nikoli doktory (s. 25, 26, 28). 2/ Autorka již na počátku práce upozorňuje, že zkoumané prostředí je převážně feminní, ovšem uvádí, že se rozhodla genderové aspekty ve své práci nezohledňovat (s. 5). Občasné však některé jednání popisuje automaticky pouze v ženském rodě (např. již výše zmíněné „doktorky“, jinde obdobně „pacientka“ či „pacientky“ – např. s. 51 aj.). 3/ Výjimečně se autorka v práci opakuje (např. s. 34 a 48). Spíše než ke kritice mne však četba práce provokovala k otázkám. Ohledně personálu by mě zajímalo, zda jeho vztah k pacientům nějak ovlivňují dárky ze strany pacientů či jejich příbuzných (s. 25), zda může pracovní výkon ovlivnit vedlejší pracovní úvazek a jakého charakteru jsou tyto jiné výdělečné činnosti (s. 26) a zda se na oddělení nějak pracuje s nebezpečím syndromu vyhoření. Za hlubší rozpracování by možná stálo posilování soudržnosti personálu ať už prostřednictvím společného kouření, či vzájemné pomoci mimo vlastní pracovní náplň (káva pro ranní a denní směnu – s. 43). Položila bych si též otázku, zda za některými „antipatiemi“ mezi personálem a pacienty nemohou stát jejich odlišná kulturní východiska (např. forma hygienických návyků vs. „náročnost“ některých pacientů – s. 61n).

Detailní povaha mých výtek i otázek nicméně svědčí o tom, že autorka problematiku zpracovala opravdu zevrubně. Proto si mohla dovolit již jen stručné shrnutí výsledků výzkumu v závěru práce (s. 73-75).

Také po formální stránce lze nalézt jen minimum výhrad. Občasná jazyková zaváhání (zejm. interpunkce) odpovídají rozsahu textu, až na s. 6 autorka bezproblémově pracuje s odkazy (byť zvolený citační úzus není zcela standardní) i poznámkovým aparátem, členění práce je logické a adekvátní.

Závěrem. Renata Bolechová si stanovila relevantní a aktuální výzkumný problém, který v souladu s postupy etnografického výzkumu postupně upřesňovala. Provedla opravdu náročný vlastní výzkum, data v něm získaná dokázala přesvědčivě analyzovat a v kontextu adekvátní odborné literatury interpretovat. Výsledný text je dle mého názoru natolik zajímavý, že jej (či jeho části) po úpravách doporučuji publikovat v některém z odborných oborových časopisů. Bakalářskou práci Renaty Bolechové proto vřele doporučuji k obhajobě s navrhuji ji hodnotit jako výbornou.